

Bijlage 1: Voortgangsrapportage handelsakkoorden – februari 2018

Deze bijlage bevat EU-handelsakkoorden die nog niet in werking zijn getreden en waarbij de betrokken partijen al wel de intentie hebben kenbaar gemaakt om een handelsakkoord te verkennen. Deze rapportage wordt ieder kwartaal aan de Kamer toegezonden.

A. Multilaterale handelsakkoorden

-

B. Plurilaterale handelsakkoorden

Milieugoederenakkoord (*Environmental Goods Agreement (EGA)*):

Sinds juli 2014 onderhandelen achttien partijen, waaronder de EU, over een Milieugoederenakkoord. Dit beoogde akkoord richt zich op de vrijmaking van de handel in goederen die bijdragen aan milieu- en klimaatdoelstellingen. Hiertoe onderhandelen deelnemende partijen over een lijst van 'groene goederen'. Eveneens wordt getracht de aan deze producten gekoppelde diensten op termijn te liberaliseren. De Europese Commissie onderhandelt op basis van het mandaat vastgesteld door de Raad in 2014. Inmiddels hebben 18 onderhandelingsrondes plaatsgevonden en zijn mogelijke hoofdlijnen van een akkoord (*landing zones*) geïdentificeerd. Partijen hebben gepoogd de onderhandelingen in 2016 af te ronden, maar zijn daar niet in geslaagd. Hierop zijn de onderhandelingen stilgelegd. Het is onduidelijk wanneer de onderhandelingen worden hervat, gezien het veranderd internationale krachtenveld sinds 2016.

Verdrag over de handel in diensten (*Trade in Services Agreement (TiSA)*):

Het *Trade in Services Agreement (TiSA)* is een plurilateraal handelsakkoord over de handel in diensten waarover de EU tot in december 2016 met 22 WTO-leden onderhandelde, op basis van een mandaat van de Raad uit maart 2013.¹ Het doel van het akkoord is onder meer afspraken te maken over internationale e-commerce, datastromen, telecommunicatie, transport, kennismigratie en betere regelgeving. Van 2 tot en met 10 november 2016 heeft de 21ste onderhandelingsronde plaatsgevonden. De Europese Commissie heeft een verslag van deze ronde op haar website gepubliceerd.² Sindsdien zijn er in verband met het veranderde internationaal krachtenveld geen onderhandelingen meer geweest. Het is onbekend wanneer de onderhandelingen worden hervat.

C. Bilaterale handelsakkoorden

C.1 Afrika:

Op basis van een mandaat uit 2002 zijn in hetzelfde jaar de onderhandelingen gestart met landen in Afrika, de Cariben en de Stille Oceaan (ACS-landen) over een Economisch Partnerschapsakkoord (EPA). De landen zijn verdeeld in zeven regio's, waarvan er vijf in Afrika liggen, één in de Cariben en één in de Stille Oceaan. Een interim-EPA is beperkt in reikwijdte (vaak alleen bepalingen over goederen en ontwikkelingssamenwerking en is gericht op een beperkt aantal landen in de regio) terwijl een volledige EPA doorgaans betrekking heeft op meerdere onderwerpen, waaronder handel in goederen en diensten, investeringen, intellectueel eigendom, duurzaamheid en aanbestedingen, en een gehele regio beslaat.

Economisch Partnerschap Centraal Afrika (Centraal Afrika-EU EPA):

In Centraal Afrika zijn de onderhandelingen over een volledige EPA nog altijd gaande. In afwachting van een volledige EPA is voor Kameroen op dit moment een interim-EPA van kracht.

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6891-2013-ADD-1-DCL-1/en/pdf>

² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155095.pdf

Economisch Partnerschap Westelijk Afrika (ECOWAS-EU EPA):

Eind 2014 is een akkoord bereikt met de 16 landen in de Westelijk Afrikaanse regio (verenigd in de ECOWAS) over een EPA. De juridische revisie van de uitkomst is door beide partijen afgerond en de EPA dient nog door Gambia, Nigeria en Mauritanië ondertekend te worden. Het akkoord komt in aanmerking voor voorlopige toepassing wanneer de ECOWAS-lidstaten het akkoord allemaal getekend hebben en wanneer minimaal twee derde van de ECOWAS-lidstaten het akkoord hebben geratificeerd. In afwachting van een volledige EPA, zijn de reeds bestaande interim-EPA's met Ghana en Ivoorkust in september 2016 tot stand gekomen. Beide interim-EPA's worden voorlopig toegepast (Ivoorkust per 3 september 2016 en Ghana per 15 december 2016).

Economisch Partnerschap Oostelijk Afrika (EAC-EU EPA):

Eind 2014 is een akkoord bereikt met de 5 landen in de Oostelijk Afrikaanse regio (de *East African Community*, EAC) over een EPA. De EPA wacht nu op ondertekening door de EAC-landen, waarna het akkoord geratificeerd dient te worden. Tanzania heeft tot op heden echter aangegeven nog niet klaar te zijn om te tekenen, omdat het land eerst meer informatie wil over de gevolgen van Brexit op het EPA-proces. Daarom wordt zowel in EAC-verband als tussen de EU en Tanzania overleg gepleegd om de impasse te doorbreken. Na ratificatie door de EAC-lidstaten zal het akkoord na goedkeuring van het Europees Parlement voorlopig toegepast worden.

Economisch Partnerschap Oostelijk en Zuidelijk Afrika (ESA-EU EPA):

Op dit moment zijn de onderhandelingen met de gehele regio over een EPA nog altijd gaande. In afwachting van een volledige EPA is voor Madagaskar, Mauritius, de Seychellen en Zimbabwe een interim-EPA van kracht.

Economisch Partnerschap Zuidelijk Afrika (SADC-EU EPA):

Na bijna 15 jaar onderhandelen is er eind 2014 een akkoord bereikt met de 6 landen in de Zuidelijk Afrikaanse regio (de *Southern African Development Community*, SADC) over een EPA. De EPA is in juni 2016 tot stand gekomen en wordt sinds 10 oktober 2016 voorlopig toegepast. In de EU-lidstaten zal, aangezien het een gemengd akkoord betreft, de nationale goedkeuringsprocedure worden opgestart.

Egypte (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

In 2004 trad een associatieakkoord tussen EU en Egypte in werking. Dit heeft vrijhandel van goederen bewerkstelligd door de afschaffing van invoerrechten voor industriële producten en omvatte diverse concessies voor landbouwproducten. In 2010 trad additioneel een akkoord in werking voor landbouw en visserij. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. Een dialoog daarover is gestart in juni 2013. Er is geen zicht op opening van de onderhandelingen.

Marokko (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

Het associatieakkoord tussen de EU en Marokko is in werking getreden in maart 2000. Het akkoord heeft geleid tot de geleidelijke afbouw van invoerrechten voor industriële producten en liberalisatie voor landbouw- en visserijproducten. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. De onderhandelingen daarover zijn in april 2013 van start gegaan. Sinds de vierde ronde in april 2014 liggen de onderhandelingen stil. Marokko wenste meer tijd voor interne afstemming. In oktober 2012 trad een separaat akkoord in werking op het gebied van landbouw en visserij. Op 21 december 2016 heeft het Europese Hof van Justitie geoordeeld dat dit akkoord géén betrekking heeft op producten uit de Westelijke Sahara. De Raad Buitenlandse Zaken heeft daarom ingestemd met het mandaat voor onderhandelingen met Marokko ten behoeve van uitbreiding van de geografische reikwijdte van twee protocollen (oorsprongsregels, import) bij het EU-Marokko Associatieakkoord tot de Westelijke Sahara, opdat goederen uit dat gebied ook onder gunstig tarief de EU kunnen worden ingevoerd. Naar verwachting worden de onderhandelingen voor medio-2018 afgerond. Daarnaast heeft de Commissie een mandaatvoorstel gedaan om het visserijprotocol tussen de Europese Unie en Marokko, dat op 14 juli 2018 afloopt, te vernieuwen. De Raad moet het mandaat nog vaststellen.

Tunesië (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

Het associatieakkoord tussen de EU en Tunesië is in 1998 in werking getreden. In 2008 zijn de douanerechten voor industrieproducten volledig afgeschaft. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. EU-tekstvoorstellen zijn online te vinden.³ Dit geldt tevens voor de resultaten van een consultatie met belanghebbenden.⁴ Een eerste volledige onderhandelingsronde vond plaats in april 2016. De Europese Commissie heeft het verslag van deze ronde op haar website gepubliceerd.⁵ De volgende onderhandelingsronde staat voorlopig gepland voor april 2018.

C.2 Azië:

ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations*):

In 2007 zijn de onderhandelingen begonnen tussen de EU en de *Association of Southeast Asian Nations* (ASEAN)⁶ om tot een regionaal handelsakkoord te komen. De basis hiervoor is het ASEAN-mandaat uit 2007. Na zeven onderhandelingsrondes hebben de EU-lidstaten in 2009 besloten om verder te gaan op de weg van bilaterale handelsakkoorden met ASEAN-landen. Deze handelsakkoorden kunnen als bouwstenen dienen om later alsnog tot een regionaal handelsakkoord te komen.

China (*EU-China Investment Agreement*):

Sinds november 2013 is de Europese Commissie, op basis van een mandaat uit oktober 2013, met China in onderhandeling over een investeringsakkoord. Het doel is om een kwalitatief hoogwaardig akkoord te sluiten waarbij het gaat om het verzekeren van markttoegang van investeringen en transparantie, duurzaamheidsafspraken te maken en het beschermen van investeringen met een nieuw investeringsbeschermingsmechanisme volgens de nieuwe EU-benadering. De 26 bestaande bilaterale investeringsbeschermingsovereenkomsten tussen de EU-lidstaten en China zullen uiteindelijk vervangen worden door dit diepgaand EU-investeringsakkoord. De 16^e onderhandelingsronde vond plaats van 12 tot en met 15 december 2017 in Brussel. Een verslag van de onderhandelingsronde heeft de Commissie gepubliceerd op haar website.⁷ De data voor de eerstvolgende ronde moeten nog worden vastgesteld.

De Raad heeft de Commissie in december 2005 gemachtigd voor het voeren van onderhandelingen over een *Partnership and Cooperation Agreement*. Onderhandelingen zijn gestart in 2007, maar zijn in 2011 vastgelopen vanwege het verschil in de verwachtingen tussen beide partijen.

Filipijnen (*EU-Philippines Free Trade Agreement*):

In december 2015 zijn de onderhandelingen over een handelsakkoord tussen EU en de Filipijnen aangekondigd. De Raad heeft eind 2015 ingestemd met een Voorzitterschapsnotitie voor de start van de onderhandelingen. Deze notitie vormt een aanvulling op het mandaat van de Raad aan de Europese Commissie voor de onderhandelingen over een regionaal handelsakkoord met de ASEAN-regio uit 2007. De tweede onderhandelingsronde vond plaats van 13 tot en met 17 februari 2017. De Europese Commissie heeft het verslag van deze ronde op haar website gepubliceerd.⁸ Op dit moment is nog geen volgende onderhandelingsronde gepland.

³ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1490>

⁴ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/april/tradoc_155469.pdf

⁵ Het verslag van deze ronde is beschikbaar via: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/april/tradoc_154466.pdf

⁶ De volgende landen zijn lid van ASEAM: Brunei Darussalam, Cambodja, Indonesië, Laos, Maleisië, Myanmar/Birma, de Filipijnen, Singapore, Thailand en Vietnam

⁷ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/december/tradoc_156520.pdf

⁸ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/march/tradoc_155435.pdf

India (*India-EU Free Trade Agreement*):

Na vaststelling van het onderhandelingsmandaat in de Raad in april 2007, zijn onderhandelingen over een handelsakkoord in juni 2007 van start gegaan. Na 12 onderhandelingsrondes, waarvan de laatste in de zomer van 2013, staan de onderhandelingen voorlopig stil. Pas als de ambities en verwachtingen van beide partijen weer nader tot elkaar komen, is hervatting van de onderhandelingen mogelijk. Op de EU-India top van 6 oktober 2017 hebben de leiders van beide partijen aangekondigd om zich actief in te zetten voor het heropenen van de onderhandelingen. Vervolgens heeft in november 2017 een ontmoeting plaatsgevonden tussen de hoofdonderhandelaars.

Indonesië (*Indonesia-EU Comprehensive Economic Partnership Agreement (CEPA)*):

De Raad heeft op 18 juli 2016 ingestemd met een Voorzitterschapsnotitie voor de start van de onderhandelingen over een handelsakkoord tussen de EU en Indonesië. Deze notitie vormt een aanvulling op het bestaande ASEAN-mandaat uit 2007. De derde onderhandelingsronde vond plaats van 11 tot en met 15 september 2017. Het verslag van deze ronde is online gepubliceerd.⁹ De vierde ronde zal van 19-23 februari 2018 plaatsvinden in Solo, Indonesië. Naar verwachting wordt voorafgaand aan deze ronde een eerste tariefaanbod uitgewisseld. Ook zal handel en duurzaamheid worden besproken.

Irak (*Partnership and Cooperation Agreement*):

Het *EU-Iraq Partnership and Cooperation Agreement* uit 2012 biedt een basis voor samenwerking op handelsgebied. Omdat een aantal EU-lidstaten de ratificatie nog niet hebben afgerond, worden de handelsbepalingen van het akkoord sinds augustus 2012 voorlopig toegepast. Nederland heeft het akkoord in 2013 geratificeerd.

Japan (*EU-Japan Economic Partnership Agreement*):

Op 6 juli 2017 presenteerden de onderhandelaars van de Europese Commissie en Japan overeenstemming over een principe-akkoord met daarin de belangrijkste onderdelen van het handelsverdrag. De dag erna maakte de Commissie op haar website¹⁰ de onderhandelingsteksten van de afgeronde hoofdstukken openbaar. Ook het onderhandelingsmandaat voor het EU-Japan akkoord is door de Raad openbaar gemaakt¹¹. De onderhandelingen zijn op 8 december 2017 afgerond. Op dit moment worden de teksten juridisch nagekeken en vertaald. Over het mechanisme voor de beslechting van geschillen tussen investeerders en staten is tussen Japan en de EU geen overeenstemming bereikt. De kans is niet groot dat dat alsnog gebeurt voor de ondertekening van het verdrag. Ondertekening van het verdrag is voorzien in september dit jaar. Het is nog onbekend wanneer het verdrag in werking treedt.

Jordanië (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

In 2002 is een associatieakkoord tussen de EU en Jordanië in werking getreden. Afschaffing van de invoertarieven is na een transitieperiode van 12 jaar gerealiseerd. In 2007 trad een aanvullend akkoord in werking voor liberalisatie van handel in landbouwproducten. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. Er is voorlopig nog geen eerste onderhandelingsronde gepland.

Maleisië (*Malaysia-EU FTA (MEUFTA)*):

De onderhandelingen over het handelsakkoord tussen de EU en Maleisië zijn in oktober 2010 begonnen. Het ASEAN-mandaat uit 2007 lag hieraan ten grondslag. De zevende, en tot nu toe laatste ronde, vond plaats in april 2012. De Europese Commissie en Maleisië verkennen momenteel de mogelijkheid om een nieuwe onderhandelingsronde te plannen.

⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/september/tradoc_156114.pdf

¹⁰ http://trade.ec.europa.eu/doclib/cfm/doclib_section.cfm?sec=127&link_types=&dis=20&sta=21&en=40&page=2&langId=EN

¹¹ <http://www.consilium.europa.eu/media/23934/st15864-ad01re02dc01en12.pdf>

Myanmar (EU-Myanmar Investment Protection Agreement):

In maart 2014 heeft de Raad een mandaat aan de Europese Commissie verleend en zijn de onderhandelingen tussen de EU en Myanmar over een investeringsbeschermingsakkoord begonnen. Het doel van de bilaterale investeringsovereenkomst met de EU is om investeringen te bevorderen ten behoeve van de sociaaleconomische ontwikkeling van Myanmar. Het akkoord zal hoofdstukken bevatten over transparantie, duurzame ontwikkeling, investeringsbescherming en geschillenbeslechting. Van 26 tot en met 27 april 2017 hebben technische besprekingen plaatsgevonden.¹² Er staat geen nadere onderhandelingsronde gepland.

Singapore (European Union-Singapore Free Trade Agreement (EUSFTA)):

Onderhandelingen tussen de EU en Singapore zijn begin 2010 gestart, nadat besloten was de regionale onderhandelingen tussen EU en ASEAN voorlopig stil te leggen. De basis van de onderhandelingen ligt dan ook in het ASEAN-mandaat uit 2007. De onderhandelingen voor een handelsakkoord zijn in oktober 2014 afgerond. In juli 2015 heeft de Europese Commissie een adviesverzoek ingediend bij het Europees Hof van Justitie over het karakter (*EU-only* of gemengd) van het handelsakkoord tussen de EU en Singapore. Op 16 mei 2017 heeft het Europees Hof van Justitie hierover uitspraak gedaan. In zijn advies bepaalt het EU-Hof dat de afspraken op het terrein van indirecte investeringen en het mechanisme voor de beslechting van geschillen tussen investeerders en staten buiten de exclusieve EU-bevoegdheden vallen. Overige onderdelen van het EU-Singapore handelsakkoord vallen wel onder de exclusieve EU-bevoegdheid. Momenteel bevindt het handelsakkoord zich in de fase van juridische revisie en vertaling. Daarna kan het akkoord worden goedgekeurd door de Raad en het EP. Afhankelijk van de uiteindelijke inhoud van het akkoord is ook eventuele ratificatie van de lidstaten nodig.

Syrië (Euro-Mediterranean Agreement Establishing an Association):

De bilaterale relatie is geregeld in een Samenwerkingsovereenkomst uit 1977, die in 1978 in werking trad. Onderhandelingen over een associatieakkoord zijn afgerond in 2004, maar ondertekening is uitgebleven als gevolg van de interne politieke situatie in Syrië. Tevens heeft de EU in 2011 besloten handelsrestricties in te stellen in reactie op de gewelddadige onderdrukking door het Syrische regime van vreedzame demonstraties. Deze sancties zijn sindsdien regelmatig aangepast en uitgebreid.

Thailand (EU-Thailand Free Trade Agreement):

In februari 2013 zijn de onderhandelingen tussen de EU en Thailand gestart. Het ASEAN-mandaat uit 2007 vormt hiervoor de basis. De vierde onderhandelingsronde vond plaats van 8 tot 10 april 2014. Na de militaire coup in mei 2014 zijn de onderhandelingen stilgelegd. Nu Thailand heeft aangekondigd in november 2018 weer verkiezingen te zullen houden, inventariseert de EU de mogelijkheid om de onderhandelingen te heropenen. Volledige heropening van de onderhandelingen gebeurt pas wanneer er weer een democratisch gekozen civiele regering aan de macht is in Thailand.

Vietnam (EU-Vietnam Free Trade Agreement):

In juni 2012 zijn de onderhandelingen tussen de EU en Vietnam gestart. Eind 2015 zijn de onderhandelingen over het EU-Vietnam handelsakkoord formeel afgerond. Op 1 februari 2016 zijn de teksten gepubliceerd.¹³ Na het handelsakkoord met Singapore, is dit akkoord het tweede afgeronde akkoord in de regio op basis van het ASEAN-mandaat uit 2007. Op dit moment vindt de juridische revisie plaats. Momenteel bevindt het handelsakkoord zich in de fase van juridische revisie en vertaling. Daarna kan het akkoord worden goedgekeurd door de Raad en het Europees Parlement. Afhankelijk van de uiteindelijke inhoud van het akkoord is ook eventuele ratificatie van de lidstaten nodig.

¹² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/april/tradoc_155507.pdf

¹³ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1437>

C.3 Europa:

Andorra, Monaco en San Marino (één of meerdere Association Agreements):

De huidige relatie tussen de EU en de drie micro-staten Andorra, Monaco en San Marino is gebaseerd op een groot aantal afzonderlijke akkoorden. Sinds 8 maart 2015 wordt er onderhandeld om deze afzonderlijke akkoorden te integreren in bij voorkeur één associatieakkoord. De Raad heeft hiervoor op 4 december 2014 het mandaat verleend. Het doel is een significante verlaging van de handelsbarrières voor ondernemers uit Andorra, Monaco en San Marino, vergelijkbaar met de markttoegang voor EER-staten Noorwegen, IJsland en Liechtenstein. Van 29 januari tot en met 1 februari 2018 vond in Brussel de laatste onderhandelingsronde plaats. Hierbij is gesproken over transport, vrij verkeer van kapitaal, milieu, wederzijdse erkenning van diploma's, anti-fraudemaatregelen en het recht op vestiging. Tijdens de komende onderhandelingsronde in maart 2018 staan naar verwachting vrij verkeer van personen, staatssteun, intellectueel eigendomsrecht en mededinging op de agenda. Grootste uitdaging voor een akkoord met Andorra betreft afspraken over tabak.

Armenië (Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement):

Op 26 februari 2017 bereikten de Europese Commissie en Armenië overeenstemming over een *Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement*. Deze overeenkomst komt in plaats van het in 1999 in werking getreden *Partnership and Cooperation Agreement*. Armenië en de Europese Unie hadden als onderdeel van een Associatieakkoord in 2013 reeds de onderhandelingen over een *Deep and Comprehensive Free Trade Agreement* (DCFTA) afgerond. Dit akkoord is nooit in werking getreden, vanwege het feit dat Armenië lid werd van de Euraziatische Economische Unie (de douane- unie van Rusland, Kazachstan, Armenië, Kirgizstan en Wit-Rusland). Deze afspraken zijn onverenigbaar met de preferentiële markttoegang voor goederen tot de Europese markt die volgt uit het DCFTA. In de Kaderovereenkomst hebben de EU en Armenië geprobeerd op de overige terreinen zo veel mogelijk de afspraken uit het DCFTA in stand te laten. Op 24 november 2017 is het akkoord door beide partijen ondertekend. Voorlopige inwerkingtreding wordt 1 april 2018 verwacht.

Azerbeidzjan (Comprehensive Agreement):

De huidige relatie tussen de EU en Azerbeidzjan is gebaseerd op een *Partnership and Cooperation Agreement* (PCA) uit 1996. Dit akkoord is in 1999 in werking is getreden. Op 14 november 2016 heeft de Raad de Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger het mandaat gegeven voor het voeren van de onderhandelingen voor een breed akkoord, ter vervanging van het PCA. De onderhandelingen zijn gestart op 7 februari 2017. De volgende onderhandelingsronde zal naar verwachting in de eerste helft van 2018 plaatsvinden. Azerbeidzjan is op dit moment nog geen lid van de WTO. Toetredingsonderhandelingen zijn gaande.

Kazachstan (Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA)):

In 2011 zijn onderhandelingen van start gegaan tussen de Europese Commissie en Kazachstan over een hernieuwd *Partnership and Cooperation Agreement* (PCA). In 2014 zijn de onderhandelingen na acht onderhandelingsrondes afgerond. In december 2015 is het nieuwe akkoord ondertekend, gevolgd door voorlopige toepassing door de EU per 1 mei 2016. De Raad van State heeft het akkoord middels een advies goedgekeurd. Momenteel wordt dit advies verwerkt in de Memorie van Toelichting en vervolgens zal de Memorie van Toelichting samen met het akkoord ter goedkeuring naar de Tweede Kamer worden gestuurd.

Kirgizië (Enhanced Partnership Cooperation Agreement)

De samenwerking tussen de EU en Kirgizië ligt vastgelegd in een *Partnership and Cooperation Agreement* (PCA), dat in 1999 in werking is getreden. Samenwerking omvat drie pilaren: politieke dialoog, economische samenwerking (inclusief ontwikkelingshulp vanuit de EU) en samenwerking op een aantal concrete beleidsterreinen, zoals technologie en cultuur. Daarnaast heeft Kirgizië preferentiële markttoegang tot de EU op grond van het APS+-stelsel (Algemeen Preferentieel Stelsel). Op 2 juni 2017 heeft de Commissie een aanbeveling aan de Raad gedaan voor het openen van de onderhandelingen voor het moderniseren van het PCA, inclusief een voorstel voor een mandaat. Hierin stelt de Commissie voor om de samenwerking op alle drie de pijlers te verdiepen. Kirgizië is geen lid van de Wereldhandelsorganisatie (WTO). Ten aanzien van handel stelt de Commissie in het mandaat voor om enkele principes uit het WTO-kader, zoals meest-begunstige-

behandeling, tevens van toepassing te verklaren op de handel tussen de EU en Kirgizië. De onderhandelingen met Kyrgizië over de modernisering van het PCA zijn in december 2017 gestart met eerst een politieke ronde. Een onderhandelingsronde gericht op handel zal waarschijnlijk eind februari 2018 plaatsvinden.

Noorwegen (*Bilateral Agreement on Trade in Basic Agricultural Products*)

De EU, Noorwegen, IJsland en Liechtenstein zijn onderdeel van de Europese Economische Ruimte (EER). Dit betekent een interne markt voor goederen, diensten, kapitaal en werknemers. Handel in landbouwgoederen is echter uitgezonderd van de EER. Op grond van artikel 19 paragraaf 4 van de EER-overeenkomst dienen de partijen iedere twee jaar de handel in landbouwgoederen te evalueren, met als doel op termijn volledige marktintegratie. Op 18 november 2014 heeft de Raad een mandaat verleend aan de Commissie om met Noorwegen te onderhandelen over nieuwe tarief liberalisaties. Op 15 april 2017 is een principeovereenkomst bereikt tussen de EU en Noorwegen. Hierin is afgesproken dat de EU en Noorwegen voor 36 productcategorieën, bijvoorbeeld maïs voor diervoeder, diverse bessen en cider, hun wederzijdse invoerheffingen volledig afschaffen. Voor vlees, zuivelproducten, granen, groenten en sierplanten zal Noorwegen de EU additionele tariefcontingenten toekennen, bijvoorbeeld een aanvullend quotum van 1.600 ton voor runderen en 1.200 ton voor kaas. De EU zal Noorwegen onder meer een 700 ton quotum toekennen voor verschillende soorten kippenvlees. Het akkoord zal worden geformaliseerd door een briefwisseling. Op 17 oktober 2017 heeft de Europese Commissie een voorstel voor een Raadsbesluit gedaan. Op 20 november 2017 heeft de Raad het Raadsbesluit 2017/2182 vastgesteld, waarmee de Raad haar akkoord geeft met deze briefwisseling. Op dit moment wordt er gewacht op formele goedkeuring door Noorwegen, waarna de tarief liberalisaties op korte termijn van kracht kunnen worden.

Rusland (verdieping van het *Partnership and Cooperation Agreement (PCA)*):

De huidige relatie tussen de EU en Rusland is gebaseerd op een *Partnership and Cooperation Agreement* uit 1994, dat in 1997 in werking is getreden. In 2008 zijn onderhandelingen begonnen over modernisering en uitbreiding van het PCA op basis van een mandaat van de Raad. Vanaf 2010 wordt er vooral over handel en investeringen onderhandeld. In maart 2014 heeft de Raad besloten om de onderhandelingen te schorsen. De reden hiervoor was de annexatie van de Krim door Rusland en het conflict in Oost-Oekraïne.

Turkije (*Modernised Customs Union*):

Sinds 1995 vormen de Europese Unie en Turkije gezamenlijk een douane-unie. Op 23 december 2016 heeft de Europese Commissie een aanbeveling voor een mandaat gedaan aan de Raad om de douane-unie te moderniseren. Tevens wenst de Commissie de douane-unie uit te breiden met afspraken op het gebied van landbouw, handel in diensten en overheidsaanbestedingen. Op dit moment wordt er binnen de Raad onderhandeld over de vaststelling van het mandaat. Het is onwaarschijnlijk dat op korte termijn overeenstemming in de Raad over vaststelling van het mandaat wordt bereikt.

C.4 Noord-Amerika:

Canada (*Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)*):

In 2009 zijn onderhandelingen tussen de Europese Unie en Canada over een handelsakkoord gestart. Het mandaat voor de onderhandelingen is in 2009 vastgesteld en in 2011 aangepast om onderhandelingen over investeringsbescherming mogelijk te maken. In 2014 is een onderhandelingsovereenkomst bereikt tussen beide partijen, waarna de juridische revisie plaats heeft gevonden. In overeenstemming met Canada is het investeringshoofdstuk – met name de bepalingen op het gebied van investeringsbescherming – in lijn gebracht met de nieuwe EU-standaard op dit gebied. Op 28 oktober heeft de Raad de besluiten over ondertekening en voorlopige toepassing vastgesteld. CETA is vervolgens op 30 oktober 2016 ondertekend tijdens een EU-Canada Top. Op 15 februari 2017 heeft het Europees Parlement ingestemd met het akkoord. Per 21 september 2017 wordt het akkoord gedeeltelijk voorlopig toegepast. Daarnaast zijn de goedkeuringsprocessen in de EU-lidstaten opgestart. CETA treedt pas volledig in werking na ratificatie door Canada, de EU en de 28 EU-lidstaten.

Economisch Partnerschap met de landen in de Cariben (CARIFORUM-EU EPA):

Op basis van een mandaat uit 2002 zijn in hetzelfde jaar de onderhandelingen gestart met landen in Afrika, de Cariben en de Stille Oceaan (ACS-landen) over een Economisch Partnerschapsakkoord (EPA). De landen zijn verdeeld in zeven regio's, waarvan er vijf in Afrika liggen, één in de Cariben en één in de Stille Oceaan. In 2008 zijn de onderhandelingen over de Cariforum-EU EPA afgerond, waarna de goedkeuringsprocedures zijn gestart. De EPA wordt sinds 2008 voorlopig toegepast en Nederland heeft dit akkoord geratificeerd. De EPA treedt definitief in werking wanneer alle partijen hebben geratificeerd.

Mexico (*Global Agreement: Economic Partnership, Political Coordination and Cooperation*

Agreement): Op 23 mei 2016 heeft de Raad het onderhandelingsmandaat ten behoeve van de modernisering van het bestaande EU-Mexico handelsakkoord uit 1997, dat sinds 2000 in werking is, goedgekeurd. Er wordt op ingezet om de onderhandelingen nu in de eerste helft van 2018 af te ronden. De laatste onderhandelingsronde vond plaats in de week van 15 december 2017. De Commissie heeft het verslag van deze onderhandelingsronde gepubliceerd.¹⁴ Ook de meest recente tekstvoorstellen van de Europese Unie over diensten, geschillenbeslechting, anti-corruptie, regels van oorsprong, transparantie en duurzame ontwikkeling zijn gepubliceerd.¹⁵ In februari 2018 komen er twee onderhandelingsrondes: in de week van 5 februari (Brussel) en de week van 12 februari (in Mexico).

Verenigde Staten (*Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)*):

De EU en de Verenigde Staten zijn onderhandelingen in juli 2013 gestart, nadat de Raad in juni 2013 het mandaat aan de Europese Commissie heeft verleend. Tijdens de informele RBZ Handel op 23 september 2016 heeft de Europese Commissie vastgesteld dat afronding van de onderhandelingen in 2016 niet meer mogelijk is. Op 17 januari 2017 hebben de Europese Commissie en de *US Trade Representative* een gezamenlijk rapport opgesteld waarin beschreven staat welke voortgang de afgelopen jaren geboekt is.¹⁶ De onderhandelingen liggen stil: er is geen volgende onderhandelingsronde gepland.

C.5 Oceanië:

Australië (*EU-Australia Free Trade Agreement*):

In november 2015 hebben de voorzitter van de Europese Raad, de president van de Europese Commissie en de premier van Australië de wens uitgesproken om onderhandelingen over een handelsakkoord op te starten. De Europese Commissie heeft dit voorjaar een effectenbeoordeling uitgevoerd, inclusief een publieke consultatie, om de belangrijkste mogelijkheden te identificeren van een eventueel handelsakkoord. Op 13 september 2017 heeft de Commissie een aanbeveling aan de Raad gedaan om de onderhandelingen te openen, inclusief een voorstel voor een mandaat.¹⁷ De Raad moet het mandaat nog vaststellen, waarbij de inzet is om de onderhandelingen te starten in de eerste helft van 2018.

Nieuw-Zeeland (*EU-New Zealand Free Trade Agreement*):

Op 29 oktober 2015 hebben de voorzitter van de Europese Raad, de president van de Europese Commissie en de premier van Nieuw-Zeeland de wens uitgesproken om onderhandelingen over een handelsakkoord op te starten. De Europese Commissie heeft dit voorjaar een effectbeoordeling uitgevoerd, inclusief een publieke consultatie, om de belangrijkste mogelijkheden te identificeren van een eventueel handelsakkoord. Op 13 september 2017 heeft de Commissie een aanbeveling aan de Raad gedaan om de onderhandelingen te openen, inclusief een voorstel voor een mandaat.¹⁸ De Raad moet het mandaat nog vaststellen, waarbij de inzet is om de onderhandelingen te starten in de eerste helft van 2018.

¹⁴ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1789>

¹⁵ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1694>

¹⁶ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/january/tradoc_155242.pdf

¹⁷ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteId=1&year=2017&number=472>

¹⁸ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteId=1&year=2017&number=469>

Economisch Partnerschap met de landen in de Stille Oceaan (*Pacific-EU EPA*):

Op basis van een mandaat uit 2002 zijn in hetzelfde jaar de onderhandelingen gestart met landen in Afrika, de Cariben en de Stille Oceaan (ACS-landen) over een Economisch Partnerschapsakkoord (EPA). De landen zijn verdeeld in zeven regio's, waarvan er vijf in Afrika liggen, één in de Cariben en één in de Stille Oceaan. Op dit moment zijn de onderhandelingen met de gehele regio over een EPA nog altijd bezig. Voor Papoea-Nieuw-Guinea en Fiji is, in afwachting van een volledige EPA, een interim-EPA van kracht.

C.6 Zuid-Amerika:

Chili (modernisering associatieakkoord):

Het associatieakkoord tussen de EU en Chili kwam in 2002 tot stand en is in 2005 in werking getreden. De EU en Chili besloten in 2013 de mogelijkheden te verkennen om het handelsgedeelte van het bestaande associatieakkoord te moderniseren. Om de toegevoegde waarde, de omvang en de ambitie te verkennen werd in 2014 een gezamenlijke werkgroep opgericht. De Europese Commissie heeft in 2016 stakeholders consultatie en het *scoping paper* afgerond. Op 13 november 2017 werd het onderhandelingsmandaat door Raad goedgekeurd. Het mandaat is openbaar.¹⁹

Colombia, Peru en Ecuador (*EU-Colombia/Peru/Ecuador Free Trade Agreement*):

De onderhandelingen tussen de EU en de Andesgemeenschap (Bolivia, Colombia, Ecuador en Peru) over een associatieovereenkomst zijn in juni 2007 van start gegaan op basis van een mandaat uit april 2007. Deze onderhandelingen zijn in juni 2008 stilgelegd. In januari 2009 werden, op basis van een nieuw mandaat, onderhandelingen over een meerpartijenovereenkomst hervat met Colombia, Ecuador en Peru. Na vier rondes schorste Ecuador zijn deelname aan de besprekingen. De onderhandelingen werden met Colombia en Peru in mei 2010 succesvol afgesloten. Voorlopige toepassing geldt met Peru per maart 2013 en met Colombia per augustus 2013. De Europese Commissie publiceert jaarlijks een rapport over de implementatie van het handelsakkoord.²⁰ De EU heeft in 2014, op verzoek van Ecuador, onderhandelingen met het land gevoerd over aansluiting bij het EU-Colombia/Peru handelsakkoord. Deze onderhandelingen zijn in 2014 afgerond. Per 1 januari 2017 wordt dit akkoord met Ecuador voorlopig toegepast.

Mercosur (*Comprehensive Free Trade Agreement als onderdeel van Association Agreement*):

In 2000 zijn de EU en Mercosur gestart met onderhandelingen over een associatieakkoord met als onderdeel daarvan een handelsakkoord.²¹ In 2004 werden de onderhandelingen stilgelegd en in 2010 zijn deze hervat. Tussen 2012 en 2015 lagen de onderhandelingen wederom stil. Op 11 mei 2016 hebben de EU en Mercosur markttoegangs-aanbiedingen uitgewisseld. Het is niet gelukt de onderhandelingen in 2017 af te ronden. Grote openstaande punten waren markttoegang voor zowel goederen als diensten, oorsprongsregels en geografische aanduidingen. De Commissie en Mercosur zijn in gesprek hoe de onderhandelingen nu het best voort te zetten. EU-tekstvoorstellen en verslagen van de onderhandelingsrondes staan online.²²

¹⁹ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/chile/>

²⁰ De meest recente versie staat hier: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0585&from=EN>

²¹ De volgende landen zijn lid van Mercosur: Argentinië, Brazilië, Paraguay, Uruguay en Venezuela. Het lidmaatschap van Venezuela is op 1 december 2016 geschorst. Het land is niet betrokken bij de onderhandelingen.

²² <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-mercosur-association-agreement/>